

SINIUM

Ses Negruras d'en Tulio amb salsa de domátiga

34

Bien lo saben que no se trataba de apoyar y defender una candidatura católica contra una anticatólica; pues si así hubiera sido, merecían un aplauso en vez de una censura.

No, no heu sabem a-n-axò que tu dius. Lo que sabem ben cert es que els cinc capellans de Sineu que anaren a votar hi anaren per tayar ses cames a un partit que malmanava els interessos de Sineu y singlava sa religió. Axó sabem; y com tu dius que una tal cosa merexeria aplaudir en lloc de censurar, els homos honrats aplaudim amb tota l'anima s'acció dels capellans de referencia y protestam de sa campanya brutal que contra aquell acte me fan quatre tipos de sa teua confreria.

¡Ja heu crec que t'agradaria que els cinc capellans que anaren a votar volguessen estar en pau amb sa política fogoneva! ¿Pero y que no veus que no pot esser? ¿Dius que axò s'oposa a n'el sacerdoci católic? Mostrau com. El gran sacerdot des catolicisme es Jesucrist. ¿No me citaríes un cas en que aquest sacerdot volgués estar en pau amb sos dolents? Meam si ets capàs de citarlo-m. Desenganet, Tulio, per mes que diguís no hi pot haver pau p'els dolents.—No entenc es derrer punt d'aquest párrafo teu y per axò y perque presumesc que no ha d'esser gayre interessant p'el nostro asunto el dex sense comentari. Si te sab greu ja dirás coses.

37

Hay personas que de todo se asustan y todo les parece pecado mortal.

Al contrari d'altres que no se fan

escrupol de res y cometen una barbaritat amb sa matexa frescura que se beven un tassó d'aygo. Tu perteneis a n'aquesta classe. T'ho dic perque no te destrempis contra els escrupulosos essent axí que sa passió te podria llevar tota autoritat.

38

Se nos ha censurado porque hemos empleado este periódico para nuestra campaña y suponemos que el Sinium no ha obtenido el Pase Regium.....»

.....

39

Vamos á comenzar el análisis del artículo que el Sinium publicó con el epígrafe «¡¡¡Hem gonyat!!!!» ya que la misma campaña nos sirve para la contestación.

¡S'análisis! ¡Lectors, are en Tulio, comensará s'análisis! ¡Que mi fa de content! ¿Y a voltros?—Tulio, s'article que has d'analisar se titula ¡¡¡¡UEY!!!! y no ¡¡¡¡Hem gonyat!!!! T'ho advertesc perque no fos cosa que s'operació te sortis esgarrada.

40

Ante todo debemos advertir al autor del referido artículo:

¡Mira que-n du d'arengue un análisis! S'altre día feres els preliminars y are encare te-n vens amb advertencies. ¿No hi hauria un procediment mes senzill per analisar? El que tu poses en práctica es molt fastidiós. ¡Jesus, Vergé Santa!

41

1.º Que no se ha contestado á muchos de los artículos que se han publicado en dicho periódico, porque es sumamente odioso y detestable cuando por la imprenta ú otro medio mecánico de publicación se invade la esfera privada.

No diguis mentides. Si no heu contestat a n'els articles del SINIUM, a-n els articles d'aquell periodiquet que vos ablanía tan fort ses costelles, es porque quedaveu sensa paraula tan abrumador era es pes dels carrecs que contra es vostro modo de proceder formulava. ¡Bons sou voltros per callar! Tu matex heu veus que per no res escrius articles y mes articles. ¿Y are mos voldries fer creure que per poc aferray que haguesseu tengut no hauríeu fet tornes a n'el SINIUM? Axò, Tulio, ho has d'anar a contar a n'el teu senyoravi.—¿Y quant el SINIUM ha invadit s'esfera privada de nigú? ¡Mira que t'agrada posar calumnies! El SINIUM, porque heu sápigues, no'l va tenir may a n'aquest vici; tot lo contrari, el va fustigar tot lo que va sebre. ¿Que no te'n recordes que amb una de ses campanyes que feu va estroncar aquella asquerosa salivera que, vomitada per un *senyorasso* que tu coneix y jo també, s'espergía per tot Sineu en forma d'anónims? ¿No te'n recordes? ¡Ido digues qu'ets tan flux de memoria com d'enteniment! Es calumniá a n'el SINIUM es que digui una tal cosa. Y sobre tot, Tulio, mos poreu treure es gat des sac. ¿Per qué no mos dius quant es que el SINIUM va cometre aquest pecat que dius? Meam si mos ho dirás.

42

2.º Que en su critica no debe actuar de fiscal. Su pluma, como dijo en cierta ocasión mi malogrado amigo el sabio D. P. Janer, «cual el escalpelo del anatómico nos debe demostrar el organismo de cada partido; si en alguno de ellos hay lesión, bueno es que lo descubra y si conoce la enfermedad, que enseñe á curarla; de ningún modo que se ensañe con ella, ni que pretenda hallar lesión donde no existe. ¡Sil. Su pluma debe ser un escalpelo y aun un bisturí en ciertos casos; nunca el estilete del atormentador. El maestro enseña con la imagen y con el ejemplo. La severidad excluye la crueldad: un odio no es una opinión, ni un rencor una idea.»

Ah! ja heu comprenc. Tu volíes que s'autor de s'article ¡¡¡UEY!!!! sortís defensor dels fogoneus. Pero, homo;

¿y que no veus que no teniu defensa? Voltros matexos que sou els interessats no trobau raons que vos defensin y voleu que'n trobi un que no combrega amb ses vostres idees? ¡Per amor de Deu! Ja es sa teua curtadat que te fa dir que s'autor de s'article ¡¡¡UEY!!!! en sa seua crítica no havia d'actuar de fiscal. Y lo salat es que llevó per confirmar es doy que has enteferrat adueis s'autoritat d'un sabi amic teu, y te quedes tan satisfet no presumint tan sols que ses paraules de tal sabi te poren condemnar. ¡Valga que a n'es parexe ja es mort aquest sabi amic teu (Deu li hagi donat el descans etern)! Si fos viu estic segü que t'agafaria per sa solapa y te diria: Tulio, si m'aprecies, fe el favor de no fer dels meus escrits una tapadora de ses teues bajanades. —Ses paraules del sabi Janer de cap manera son una reprensió per l'autor de s'article ¡¡¡UEY!!!! com veurá tot'hom que sensa passió llegesqui aquest article y entengui ses paraules del sabi que fou amic teu. En camvi allá avon diu: «Sa severitat esclueix sa crueldat: un odi no es una opinió ni es rencor una idea» vos dona a n'els fogoneus una lliadó tremenda. ¿Per qué no l'aprofitau? Voltros per esser sever heu estat cruels: Parlin per mi ses tantes doczenes de víctimes vostres; si, que parlin aquells a-n-a-aquí heu multat arbitrariament, que parlin aquells a-n-aquí heu imposat fins a noranta multes, que parlin ses víctimes des consum, que parlin aquells que heu reduit a sa miseria, que parlin els innocents que heu duit a sa presó, que parlin aquells a-n-a-aquí heu llevat sa fama y s'honra, que parlin els que per no esser es blanc de ses vostres ires sé-n han hagut d'anar des poble, que s'alsin ses lloses de ses tombes y que parlin per mi els ossos dels que bufetetjareu en vida y are encare, assedegats de venjansa, escarniu en mort. Sever no vol dir cruel, Martí, y voltros sou sa matexa crueldat. Un odi no es una opinió ni un rencor una idea; y s'odi y es rencor informen es vostro pensar, y s'odi y es rencor informen es vostre parlar, y s'odi y es rencor informen ses vostres obres. Un odi no es una opinió ni un rencor una idea; y s'odi y es rencor es es lema de sa vostra política, y per allá avon passau, y allá avon sou, dins ses vostres reunions, dins es vostros mitins, en sos

vostros escrits, sempre y per tot arreu escampau s'odi y es rencor. ¿No diu el sabi amic teu que sa severitat esclueix sa crueldat, que s'odi no es una opinió ni es rencor una idea? ¡Idó per qué no l'escoltau els fogoneus a n'el sabi Janer? ¿Per qué endossau aquesta lliadó a n'els vostros contraris que are per are no la necessiten ja que precisament el seu movil no es altre mes que desterrar sa política de crueldat, d'odi y de rencor que constituex tot s'ideal des vostro programa?

43

Es necesario tener presente las palabras de aquella mujer sublime, que al pasar rapidamente por este mundo, debemos dejar estampada una huella de nuestra existencia ó de nuestro paso.

¿Y sa petjada que tu has de dexar a n'el mon que han d'esser ses *Negruras*? ¡Será una petjada d'aquelles de aquelles! Hi havia un filosof que solía dir: potada, ergo bou. Si hagués vist ses teues *Negruras* segurament hauría dit: potada, ergo tatá.

44

¡Edificar y no destruir!

Estic tentat de dirte-n una de grossa; porque ¿avon treu cap en lloc aquest «¡Edificar y no destruir!»? ¿Qué es lo que s'ha d'edificar y que es lo que no s'ha de destruir? ¡Mira que-n dus de tox!

45

Pasemos al análisis.

«Hem gonyat». Ya entramos en el terreno del ensañamiento (territorio completamente vedado para los que blasonan de fervientes católicos y seguramente que el autor del artículo habrá leído por el forro los saludables consejos del Sacratísimo Corazón de Jesús); ya hemos llegado á los cargos concretos que de una manera despiadada se dirigen contra una colectividad «Católica, Apostólica y Romana» y por cierto que uno no sabe que admirar más en el mentado artículo: si lo selecto y exquisito de los giros, la viveza de los epítetos o la prodigalidad de calificaciones.

¡A la fi ve s'análisis! Anelisemló també no sia cosa que D. Martí mos doni gat per llebra. En Tulio estudiant sa primera part de s'article en questió titulada «Hem gonyat» acusa s'autor d'¡¡¡UEY!!!! d'*ensañamiento*, de llegir p'els forros els conseys del S. C. de Jesús y de dirigir carrecs concrets contra una colectividad católica apos-

tólica romana. Anem per parts. Res-
pecte del *ensañamiento*, Tulio, t'he de
fer present que dins s'article ¡¡¡¡UEY!!!!
hi ha un apartat que se titula «¿Com
estau tan rabiosos?» avon se demostra
que els qui vertaderament obren amb
saña son els fogoneus. Y nota be, Tu-
lio, qu'heu demostra, no heu afirma-
domés com tu. Per lo tant tornaten
aquesta acusació, perque lo que es
avuy per vuy no pot sortir a rollo.—
Referent a lo de llegir p'els forros els
conseys del S. C. de Jesús t'he de dir
que m'has fet fer una riaya com solec
ferné poques. ¡M'ha pegat per riura!
¡Sabs que es de salat aquest zèl teu
precisament quant estás esgriguent ses
Negruras! ¡Vaje, Tulio, no me fassis
riura!—¿Y sobre sa tercera acusació
que vols que't digui? ¡Te rebenten els
carrecs concrets! ¿Eh? ¿Y dius que tals
carrecs van contra una colectivitat ca-
tólica apostólica romana? Dius ve y
ments a un matex temps. Es ve que
van contra una colectivitat que es ca-
tólica apostólica romana de nom; em-
pero es mentida que vajin contra una
colectivitat católica apostólica romana
de fets. Els catòlics, Tulio, no son tals
per sa xetxera. Heu son per ses obres.

46

Hay necesidad de sobreponerse ante los improperios y las insolencias de los enemigos, que suenan como los ladridos de un perro entre los cascos del caballo que se monta, como dice el político D. Antonio Maura.

¡Ja hi estau enamorats d'en Maura
els fogoneus! A pesar d'havervós tret
del seu partit per... perque no vos hi
volia, encare l'anomenau y vos n'om-
pliu sa boca. ¿Y qué dius que diu en
Maura? Es qui lladra ets tu amb ses
Negruras. ¡Y be te pots creure que
no-n feriem jens de cas dels teus lla-
drucs si no fos que tenim llástima dels
inocents que te llegexen!

47

¿Qué es lo que había ganado? ¡Ah! Ya lo sé. Algo que es necesario decirlo muy bajo... bajito... junto al oído, que el Decálogo castiga severamente y el Código Político lo condena.

No mos ferás empegueir no si heu
dius fort. Varem gonyar ses eleccions
ancque a n'els fogoneus vos sabi tant
de greu. Varem treure quatre retjidors
y voltros domés ne tregueren dos. Si,
Tulio, y axò que voltros tenieu pre-

tencions de treurné cinc. ¡Vaja un
rollet que vos ne dugueren! ¿Y axò es
lo que s'ha de dir a cau d'oreya? Deu
esser perque els colors no vos pujin a
sa cara. ¿Qué es Decàleg heu castiga
severament? ¿Que es Còdig Polític heu
condena? En tot cas deu esser es deca-
leg fogoneu que condena una tal cosa.
Deu esser es codig polític per us de
sa fogoneveria que censura tan xisto-
sament. Ale, Tulio, no siguis tan
endiot.

48

Ante Dios teneis «cinco concejales»
y ante los hombres «siete».

Bella frasse. Amb un parey mes
com aquesta mos dexes convensuts.

49

Fins el present hem comentat els
cuatre primers articles de sa seria que
va publicar en Tulio dalt es «Puput».
Es lo suficient perque els lectors se
hajn fet carrec de sa literatura tulien-
ca. ¿No es veritat que en Tulio demos-
tra estar tocat de sa caxa de S. Pere?
¡Y si vesseu els demés articles que hi
ha per comentar si que heu dirien! He
estat tentat de posarlós amb salsa tam-
bé; pero trob que es donar massa im-
portancia a un individu que per de-
fensar es seu catolicisme acudex a ses
columnes des «Puput», *aparte* de que
els companys de redacció m'han supli-
cat que frissás un poc mes per acabar
sa qüestió tulienca. No cregueu que
a-n els derrers articles estiqui en Tulio
mes felís que a n'es primers, no. Ell
pega cada trevelada que ses jonoyeres
fan sanc! Ja sabeu que tracte de con-
testar a s'article ¡¡¡¡UEY!!!! Hem vist
sa ridícula contestació que va fer a sa
primera part titulada *Hem gonyat*.
¿Creis que es menos ridícul en Tulio
quant contesta a ses altres set? Figu-
rauvos que s'argument mes fort que
presenta contra sa segona part es el
siguent: «Cada vez que voy leyendo
los párrafos del articulito de marras,
no puedo menos de exclamar: ¡Oh
Quijoté!»; ¿Qué vos parex d'aquesta
revo? Convenc, eh? ¿Y qu'hem direm
de sa contesta a sa tercera part? Lo
mes culminant d'ella es axó: «Usted
perdonará, señor articulista. Esto no es
más que una apreciación subjetiva».
¿Qué tal? Per rebatre sa part quarta
que se diu *Aproposit d'aquest Toni
Reus*, en Tulio no te altra ravenament

mes que dir que aquell, que despues
de ses eleccions enviava la gent a es-
cupir a sa cara dels capellans que ha-
vien votat, está en circumstancies anor-
mals. ¿Que ensumes? Contra sa part
quinta no presenta cap prova que val-
gui un gafet, y de ses tres derrerres diu
en Tulio que no-n vol parlar. ¡Vaja
un anàlisis curro que es el que ha fet
aquest Tulio, amic del sabi Janer y co-
laborador des «Puput»! ¿Qué trobau,
lectors? ¡Ell n'hi ha per tornar beneits
contemplant sa llestesa d'aquest al-lot!
¡Y llevonses dirán que ja no hi ha sa-
bis a n'el mon! Un homo que escriu
nou o deu articles per refutar es derrer
SINIUM de sa primera época y no logra
desfer ni es mes petit concepta, cree
jo que vertaderament es un caperrot.
No tot lo d'en Tulio es anàlisis. Ell es
un al-lot molt fecundo y parla de tot
lo que no entén. Llatí, italiá, francés,
tot tot heu sab esgarrar. Per demos-
trarvós que sab l'Escriptura Sagrada,
ell vos citarà paraules del Bon Jesús y
dels seus Apostols. Perque vejeu en-
care mes lo molt que sab vos retruerá
sentencies d'en Lleó XIII qu'el xapan
de mitx a mitx. En Montesquieu, en
Janer, el Rey de Tulé, Aristides, Fo-
ción, Cilciades, Moratón, Argos, Cu-
pido, tot tot vos ho anomenará perque
vejeu que es un homo lletraferit. ¡Pobre
Tulio! Empero perque vejeu qui es en
Tulio, heu de pensar y creure que es
homo per escriure articles que bufetet-
jen els ministres del altar, publicarlós
dalt es «Puput» y acabarlós amb
aquestes paraules: *A mayor gloria de
Dios*. ¿En volean veure de més someri-
nes? ¡Vamos, Tulio, no mos fassis ri-
re amb aquest catolicisme teu! Fora de
ses *Negruras* va publicar en Tulio un
article anomenat *Protesta*. Es lo millor
qu'ha escrit. ¡Quin Sant li degué fer
llum! Jo estic conforme en sa doctrina
de tal article; empero no puc menos de
fer notar a n'en Tulio que no fa lo que
predica. Ell protesta de sa mala pren-
sa y colobra a n'es «Pu-put». Diu
que no s'ha d'entrar a s'esfera privada
de nigú y no fa més que espigolar con-
ciencies judicant de sa vocació dels
individuos, endevinant avon hi ha es-
perit de venjanse, o d'humildat. Diu
que respecta y estima es Clero y ataca
els seus membres. Diu que no es Papa
ni Bisbe y s'atreveix á condemnar lo
que vol el Papa y volen els Bisbes.
Amb una paraula: a n'aquest article en

Tulio pensa molt be, pero no te en conte que obre molt malament. Un qui llegex ses *Negruras* y llevó llegex sa *Protesta* per necessitat se fa aquesta pregunta: ¿Que deu tenir es seny cumplit en Tulio? No cregueu que jo are digui axò per dirhó. Foren dos fogoneus, segóns digué en Tulio, els qui escriguren aquesta correspondencia dalt es «Pu-put» de día 7 de Jener: «Habien-do leído la *Protesta* de Tulio que inserta en el «Pu-put» del sábado último, contra unas gacetillas que aparecieron en ese semanario y cierto libelo que aquí se publica; hacemos constar, (aparte de la risa que nos ha producido) que, conociendo sobradamente su personalidad, á pesar del seudónimo, no la consideramos *sui juris*, para contender con nosotros, ni con autoridad bastante para juzgar dichas gacetillas, y como verá el amigo Tulio seguimos nuestra labor sin preocuparnos de sus juicios y actitudes.» ¿Que has sentit siular, Tulio? ¡Y axò heu diuen els teus! Y segóns digueres no eren fogoneus rasos els qui parlaven axí. Nada menos eren dos prohoms del teu partit: un jurisconsult y un intim seu com veníes a dir tu.

50

Hem estudiat ja ses *Negruras* y hem vist que no treven romana. Literariament considerades crec jo que no poden anar ni en rodes y en quant a doctrina es lo més botilenc y mal sa que s'ha escrit desde Sineu. Si en Tulio no te altres mèrits que els d'haver escrit ses *Negruras* Deu s'apiat d'ell y el fassi més graciós. Pero anem a sa qüestió. ¿Qué es lo que preten en Tulio amb sa campanya qu'ha fet? Va-t-aquí un párrafo que segurament heu indica: «Ya manifesté en otra ocasión que nosotros no queremos negar el derecho de sufragio á los Sres. Sacerdotes, pues sería muy ridículo criticar el ejercicio de un perfecto derecho. Lo que nosotros censuramos es, que á uo ser cuando verdaderamente las circunstancias lo reclaman y aconsejan, debe el clero entrar en estas cuestiones político-locales». Notin els lectors:

1.er En Tulio no vol negar a n'els capellans es dret d'anar a votar. ¿Heu sentiu, lectors? Segóns es matex Tulio els capellans teníen dret d'anar a votar.

2.^{on} En Tulio diu que serfa *molt ridícul* criticar s'ecsercici d'un perfet

dret. Y dic jo: es axí que els capellans anant a votar no feren mes que ecsercir un perfet dret que teníen, luego son *molt ridículs* tots aquells que los critican per una tal cosa. Y seguint se argument, dic: es axí que en Tulio critica els capellans perque anaren a votar, luego en Tulio es molt ridícul, o dit amb altres termes: en Tulio te es cap de carabassa.

3.er En Tulio diu que en no ser que vertaderament ses circumstancies heu reclamin y aconsein no deuen els capellans anar a votar. Are be; en el nostre cas ¿reclamaven y aconseyaven ses circumstancies que els capellans anassen a votar o no? En Tulio contesta negativament, diu que els capellans feren mal anant a votar. Jo contest afirmant, sostenc que els capellans feren be acudint a ses urnes. ¿Quin dels dos te revó? ¿En Tulio o jo? Referent a n'es punt que tractam ell diu blanc y jo dic negra. Empero com se autoritat d'en Tulio val tant com sa meua y sa meua val tant com sa d'en Tulio, va-t-aquí que no perque un dels dos digui una cosa ja ha d'esser aquella cosa. Heu d'acudir a n'els arguments idó per aclarir sa qüestió. Aquell que presenti mes arguments, mes proves, mes revóns será el qui estará en es terreno de sa veritat. Are be; per demostrar en Tulio que els capellans no havíen d'anar a votar ¿quines proves presenta? ¿Com demostra que ses circumstancies no *reclamaven* ni *aconseyaven* que els capellans acudissen a ses urnes? Jo convit els lectors a llegir ses *Negruras* d'en Tulio perque vegin si trobarán ses proves y revóns que jo per cap estil hi se veure. En Tulio afirma, pero no prova; xerra molt empero diu ben poc, tan poc que no diu res. Feis el favor are d'escoltar ses raóns que jo tenc per sostenir que els capellans de Sineu anant a votar no donaren motiu perque n'igú nat del mon los recrimini. Ells tenen dret de defensar els interessos se ses seus families y per lo tant tenen dret a elegir governants justs que ja may perjudiquin tals interessos. Es evident de tota evidencia que els fogoneus perjudicaven aquests interessos perque d'una manera injusta les carregaven de consum. Luego els capellans feren prou be anant a votar. Además els capellans son membres de sa societat y com a tals deuen haver de mirar p'els inte-

ressos d'aquesta matexa sociedad. Es evident de tota evidencia que es poble de Sineu se veyá abotxinat per mal govern y pitjor administració dels cap-pares de sa política reinant. En tres mesos prop de cent multes totes elles arbitraries, consum a rompre, poque-dat, picardíes, etc. etc. etc. Jo convit en Tulio a fer un estudi sobre es reinat des balle Tomeu. Y si els capellans tenen obligació de mirar p'es be des poble ¿no es veritat que ses *circunstancies reclamaven y aconseyaven* que anassen a votar? Si no heu reclamaven llevó ¿quant heu reclamarán, Tulio? ¿Quant tu heu dirás? ¿Quant heu dirán els fogoneus? Ah! Per altre part els capellans son capellans y com a tals deuen haver de mirar p'els interessos de sa religió. ¿Y no sabs, Tulio com la trectaven a sa religió aquells governants amics teus? Hi ha tota una historia. Multes a n'els Sants, insultos a s'Ecónomo desde sa presidencia de s'Ajuntament, guerra a ses congregacions, balls inmorals, flestomíes, s'Ajuntament, que se nega a anar a sa processor del Corpus, befes, escarnis, etc. etc. ¿Qui negará aquests fets? ¿Qui que siqui cristiá de bon de veres no s'horrorisa de tot axò? Y perque vejis que no va esser aquesta conducta una cosa de moment y involuntaria sinó un mal que alguns dels fogoneus el tenen a dins es moll dels ossos jo te convit a considerar sa guerra que mogueru a la Santa Misió. El matex vespre que arribaren els pares missi-ners els fogoneus comensaren els balls d'aferrat a un café de devant l'esglesia. Feren lo possible y lo impossible perque sa jent no anás a n'els sermóns. Dalt es «Pu-put» y «L'Ideal» escri-gueren posant en ridícul la Santa Misió y el P. Jaume. ¿Y que no escriguren contra s'Ecónomo y contra els demás capellans que anaren a votar? Fins y tot tu (que es tot quant se pugi dir) en protestares. ¿Y que en direm d'aquell que enviava llamps a l'esglesia, que recomenava que no anassen a sa missa de certs capellans, que esortava la gent a no fer llimosna a n'els sants y que enviava a escupir a n'els capellans? ¿Y a n'axó hen dius católics? ¿Axò es el catolicisme fogoneu? En Lerroux que es en Lerroux deya a n'els revolucionaris de Barcelona: Matau, robau, calau foc, alsau es vel a ses novicies; empero may va dir que

A los de SINIUM

Colaboración

¿Habeis leído, amigos míos, los diversos números de «Sa Defensa»?.....

¿Os habeis entretenido en hacer lo mismo con mis contestaciones?.....

Esto hecho ¿sabeis como se llaman y se obra con los que como ellos propo-

nen algo que luego, á los breves días, niegan ó no cumplen?.....

Se les dice informales y se les desprecia, ¿eh?.....

Pues que valga eso como contestación.

Gabriel Llull

Secció Llenderesca

A n'és nostros, a n'és pellosos

S'in-Defensa de dissapte passat torne esser llempuga pudenta. A pesar de dir a n'és primers números aquells escriguedoretjos que noltros no sabiem tractar en serio cap assunto, a pesar de que el senyor Llull los aceptás es guant baix paraula de discutir en serio i fora chismografía, a pesar d'haverlos cumplit es pacte concertat, han faltat es fogoneus defensadoretjos a lo convingut, a se promesa, a se dignitat. ¡Han cumplit com a vertaders fogoneus!! ¡S'han portat a lo canalla!! Molt just es qu'emb aquella gentussa embustera, informal, falsa i hipócrita no hi volguem mesclar saliva. ¡Molt ben fet qu'el senyor Llull los despreci, los dexi bramar, no vulgui haverlés emb uns farsants i aliardos com mos han demostrat una vegada mes que son es fogoneus de S'in-Defensa. Armat el Sen Llendera de desinfectants, ensumerá d'aprop a n'és defensadoretjos; ab so garrot grapallós los treurá se vèssa i ab voltros pellosos, que sou es simbol d'es progrés i sou es destruidors de se Tirania, conversará cada dissapte El Sen Llendera. Vos dirá se veritat neta i esporgada després de condensar ses barbaritats i melonades que surten d'aquells caps de panada de pesols tenres. Lletgú ets articles de s'in-Defensa; mirau ses contestacions fetes p'el senyor Llull i per se Redacció de SINIUM. ¿Han destruit res es fogoneus de s'ARGUMENTACIÓ SERIA que los hem presentat? ¿Qu'han fet? Oreyes de mercader, bugada, vomit pestilent. ¡Que vajin idó a ca'l dimoni!! Ja vos cantaré ses seves glories.

1.—Es retgidor Forné

Aquest el presenta s'in-Defensa com a concejal recte, viu, ilustrat, oportú, interpretador d'es sentiments i desitjos de *tot es poble*. No olvideu ja may, estimats pellosos, qu'es retgidor Crespí es aquell matex segon batle de se Alcaldía interina d'en Bartomeu Font; es aquell matex qu'aidava a n'en Font a dur a terme se batlería aprofitada; aquell homo tan *recte* que l'any passat me va fer tancar es día 20 de Janer a tres pellosos porque's desfressaren emb una pell; aquell retgidor tan *oportú* i *consequent* qu'enguany es día matex de ses coranta hores dirigía aquella chusma fogoneva d'es cartells, organissant un ball a devant l'Esglesia. En Xesch será p'es fogoneus tot lo que vulgui se *in-Defensa*; per noltros ha estat en Xesch, es i será si no muda, s'arma política d'es Cacique derrotat per enfitar, per estorbar, per fastidiar, per entorpir se marxa administrativa municipal i ses gestions de se majoría per donar gust a n'és seu senyor. A noltros cap dupte mos ha de cabre de que a n'és retgidor Crespí lo que manco el preocupa es s'engrandiment i es benestar popular ni se bona administració municipal: emb en Francesch hem de veure noltros, mentres altres miracles d'ell no vejem, a un retgidor que baix de s'invocació de se bona marxa administrativa i desfressat ab se pell de mè, complirá una per una ses ordres pretorianes d'aquells usurpadors de drets electorals qu'ab llágrimes de drac ploren se pérdua definitiva de son imperi demunt es poble de Sineu, i ferá i poteyerá tot cuant sigui possible per veure si emb una engallada o cotxinada com se que mos feren es Fonts es día 5 de Dezembro de l'any 1909 tirant-mós es papers devall se taula, recupera es trono a fi de qu'es Cacique mos cinglès de bona manera per espassarsé ses ganes qu'en té i venjar-se d'una vegada. Coneguem be a n'és retgidor Forné que mos interesa molt per bé de tot noltros, per bé de Sineu.

escupissen a sa cara de ningú porque es aquesta una acció tan vil que fins y tot en Lerroux no vol que els seus la posin en práctica. Ets capás a dir que axó va esser despues de ses eleccions y que els capellans s'ho merexfen per haver anat a votar. ¿Pero y s'Económico que hi va anar? Y a pesar d'axó també el fereu víctima de ses vostres ir.s. ¿Que hi va anar en Rotger? Y a pesar d'axó li heu armat un complot vil y ignominios. Y tot porque es amic de s'Económico y está en tot y per tot en es costat de s'Económico. ¡Miserables! No, Tulio; no es portarsé a lo católic axó que feis certs fogoneus. Axó es cinglar, bufetetjar, escarnir sa religió católica. ¡Ja en poreu resar de credos si ell no procurau portarvos millor de lo que vos heu portat fins aquí! ¡Ja vos ho poreu dir catolizs si tametex uo obrau a lo catolic! Amb aquest modo de proceder vos semblau a n'els dimonis que creuen y no obstant son dimonis. Ja heu has vist, Tulio; ses circumstancias *reclamaven* y *aconsejaven* que els capellans anassen a votar. ¿Per que aquesta campanya de detracció cuantre els capellans? Ells defensaren ses seues families, es seu poble y sa seua religió. ¿No es axó lo mes natural mes just del mon? ¿Com vos atreviu idó a presentarlós a n'és poble com a facinerosos? Torna arrera, Tulio. No vulguis colaborar a una obra tan vil. Si estimas sa justicia, si estimas se veritat, si estimas Sineu y la Santa Religió de Cristo no seguesquis es camí que te fan seguir els qui jo se ben cert que no t'estimen y que més de dues vegades t'han molestat de casta forta y are t'adulen porque t'han de menester.

J. Ferragut Ribas

÷

(Are ja domés mos falta contestar a ses réplicas que sobre s'asunto dels capellans escrigui en Tulio dalt «Sa Defensa»).

Cronicón Mayoricense

(2 ediciones)

De venta en la imprenta de este periódico.

Campana, 2—PALMA

2.—¡Que hu son de vius es fogoneus!

¿No hu vist, benvolguts pellosos, de quina manera recrimina. S'in-Defensa a n'el senyor Llull perque es picapedrés i manobres que feren feina per la vila los cercarem tots pellosos? ¡Vaja quina virollada! Hauriem noltros demostrat esser mes áses qu'en Taleca si ses obres municipals les dassem a fer a n'es fogoneus. Llevonses sí que mos podríen dir ab motiu fundat qu'es pellosos no som bons per res. ¡No hi poren consentir aqueys dimonis de fogoneus en que los treguem ses garroves! ¡Que hu son de vius es fogoneus!!

3.—¡Cuatrecentes pessetes de grava!! Taulons

Volen es fogoneus de s'in-Defensa que sigui una prova aplastant de mala administració es gastarse cuatrecentes pessetes en dietes de carro per treginar grava, perque's altres Batles le treginaven ab sos carros de fàbrica i no costava res. ¿Y are no veuen aquells marxandos que si es carros de fàbrica anaven a cercar grava, aquest treball el robaven a se recomposició de camins i carrers? ¡Cuatrecentes pessetes per grava!! ¡Vaja quin pecatot!! Gastarné empero es fogoneus mils i cuatrecentes i mes centes en dos edificis que cap benefici public han donat fins avuy, axó no es rés!! ¡Son tonteríes!! Passar mesos i mesos després de posar es taulons sensa tapar s'edifici, es un altre pecatot com un temple; passar anys i anys sensa donar cap utilitat a n'es Municipi un capital de mil i pico de duros que s'ha begut aquell edifici, ¡axó no vol dir res quantre es fogoneus!! ¡Son beneitures!!

4.—Consums

Aqueis esgriguedoretos de s'in-Defensa son la nata per tirar dois! Cada hù de se Junta Municipal té dret per demanar que se convoqui se Junta Repartidora i axi hu confirma es fallo que dictá es Delegat d'Hisenda quantre es repartidors fogoneus que se negaren a pagar se part corresponent a n'es Comissionat que vengué a fer es Repartiment. Diu també s'in-Defensa qu'els Pellosos deven mil i pico de pessetes per consum de l'any passat. ¿Y qué? Es un crédito que te es Municipi si hi ha tal deute, i una prove mes de lo be que cumplía es recaudador fogoneu se missió que'ls seus li havien donada o encarregada. ¿Que noltros havíem promés a n'es pellosos que si entravem no pagaríen coasum? ¡Mentiders que son es fogoneus! Ells feyen aquestes promeses a n'els seus, ells anunciaven a n'es pellosos que si no votaven emb ells los aumentarien es consum. Noltros lo que deyem, deym i direm es que voltros pellosos no pagareu ja may se

ecses de consum que pagaveu quant es fogoneus governaven; qu'alló de fermós dur se post a n'esfora i pagar se Pell lo que pagaven de manco aquells fogoneus qu'en pagaven poc o no'n pagaven gens ni mica, tot axó s'ha acabat. ¿Que los aumentarem tres mil pessetes a n'es fogoneus? ¿Y qué? ¿No les mos havíen carregades ells demunt ses nostres costelles l'any passat? ¿Cuants de pellosos no hi ha que feya deu anys i vint anys que pagavem mes d'es doble que lo que mos corresponia en justicia? ¿Y cuants de fogoneus no hi ha també que no pagaven ni la mitat tan sols de lo que pertocava? Es alló emperó: en parlar de mí no ric; es fogoneus en tocarlos se pell o se butxaca; per just que sigui, ja fan seboreteta. ¡Estaven tan acostumat a fermós se llenya demunt!!

5.—Raons pesades ab se romana fogoneva

E-hu son, benvolguts pellosos, aquelles que mos presenten es fogoneus diguent que feren 260 reclamacions de consum. Haverlós desposeits noltros de sa pestura qu'ells teníen y de se imperi qu'eczersíen desde feya trenta anys demunt aquest pobl, es lo més natural que no hey puguin donar passada. S'havari 260 reclamacions de fogoneus no puja una ala de mosca. Basta qu'es Tirano derrocat los digui a reclamar s'ha dit perque hi compaiguin sensa réplica. Ses reclamacions aquelles son per noltros un fet inconscient, es compliment d'una ordre *Nenorian*; no treuen romana. Per ells, p'es fogoneus, tindrà tota s'importancia que li vulgin donar; per noltros, gens ni mica. En donen ells molta també a n'es programa que los va senyalar es seu Caporal major diguentlós «No aneu a se missa d'es capellans que votaren, apedregauls, escupiulós a se cara» i se pacten i duen a terme no acostarse a cap processó, com a bons dexebles d'es quefes fogonevarros. A noltros tot axó, a n'es partit de sa Pell no mos perjudica en lo mes minim; a ells, a n'es fogoneus, los perjudica molt ferm; s'acrediten de monstrosos es directores i d'inconscients i esclaus es fogoneus petits. ¡D'es seu pá ferán ses sopes!

6.—Arri moreno!!

Vol dir qu'es curro Guimet a posat a retxa a n'es nostro Batle perque ha conseguit que fos processat i suspés? ¡Que hu son de vius es fogoneus! Noltros en so fet aquest, en so resultat de se denuncia quantre en Llull d'es retgidor renovar, no hi sabem veure mes que un altre matalofada com se que mos feren es día 5 de Desembre de la any 1909, un desitj de arribar a dur se vara es Forné, ja que no pot legal-

ment, posant en joc totes ses armes de ressabi caciquistic. ¿Mos posá a retxa en Tomeu Font conseguint que se perllongassen ses eleccions de l'any 1909? Es posat a retxa va esser ell perque'l treguerem d'aquell lloc que no era digna d'ocupar. ¿Hi ha posat a n'en Llull s'aprenent de Cacique conseguint que estigui suspés durant es procés? Es fogoneus e-hu diven, pero que'm tirin de una passa ni no arriban a dir a n'n Xesch qu'es s'homo mes carabassa que es sol escaufa i a ferlí luleya ets atlots p'es carrer. Esperau qu'estigui resolt s'assunto i ja voreu si será bo es festé.

7.—N'Ambrós i sa carabina

¿E-hu vist may pellosos una manera d'escriure tan *seria* com se que mos enfloca N'Ambrós? A n'aquest li hem de dir domés qu'es ben natural qu'en Mata-rates estigui content de dur se vara, perque se vara es de se Pell. Amb aquest sentit domés ja n'hi ha prou per tenir satisfacció tots noltros mentres no surti se vara de ses mans de cualsevol d'es retgidors pellosos. ¡Com no estarné contents si aquesta vara mos pertoca per haverla gonyada a n'es terreno llegítim i sensa cometre cap atropell ni violar el sagrat dret electoral! ¿Qui no recorda lo satisfet que hi anava en se vara es Forné-Culé-Culot es día 2 de Febrer de l'any 1910, i axó que la passetjava a consecuenci de s'injusticia mes solemne que mos havia feta se Junta municipal d'es Cens es día 5 de Desembre abans? Que sápiquen es fogoneus que noltros duim se vara com a representants llegítims de Sineu honrat, i qu'ells no la poren dur en no ser atropellant i violant com feren se dignitat i es dret electoral. A noltros mos correspon se vara perque es ben nostra; a ells los basta i sobra se carabina de n'Ambrós.

8.—Se Cortera Nova i es majorals

Aqueys edificis que a n'es fogoneus los dona per anomenarlos Cortera Nova i Estació telegráfica perque sí, son una dexta ronyosa (descartant se part artística) que mos feren ses majorfes fogoneves. A n'en Servera li aplaudirem sempre s'idea de fer construir se Cortera Nova baix d'es punt de vista unic d'adorno d'una plassa i d'un passetx públics. Es també ben llógic qu'en Servera estimás aquella idea mes que si fos estat un edifici propi; es evident qu'alló fos se nineta d'els seus uys, i que fins i tot abandonás molts de dñes es seus interessos propis per dirigir, vetlar i contribuir a n'es millor eczit d'aquelles construccions, perque hu sentía, perque estimava aquella idea com a filla seva qu'era. Pero, ¿i que obliga a cualsevol que no sigui en Servera a que senti aquell afecta i que

tengui aquell entusiasma qu'aquest tenia? S'entusiasme, s'empatia, s'estimació nexen ab s'idea; es un absurdo voler imposarls a la forsa. Que se projecti una obra nova estant governant noltros; ja voreu si es Batle, com a cosa seva, la vigilará, la estimará i sacrificará es seu benestar i tot perque se fassi ab so menos temps i ab s'economia possibles. ¡Aqueys fogoneus, emperó, mos volen fer tenir un concepte equivocac d'els sentiments! ¡Ja hi van errats!

9.—¡Tornam-hi Tonina!

Aquells dimonis de fogoneus qu'escriuen dalt s'in-Defensa son ni mes ni manco que ses mosques. Bé les poreu arruxar, emperó sempre s'en tornen venir i no s'escaliven. Se llengo llarga, axó si que le hi tenen. Proves, arguments, raons; axó ja son altres cinc-centes; ni de captiri en troben es fogoneus. Digueren a n'es número 2 de Sa in-Defensa, perque axí los passá per se caxa d'alt, que l'amo-n Francisco Niell havia clavats ses barreres a un camí que no era seu. Es SINIUM d'es día 2 de Juriol sostengué qu'es camí aont se posaren ses barreres era i es de l'amo-n Francisco. Y replica are S'in-Defensa diguent que no mes n'hi ha mitx de camí que signí d'alt. ¡Primer, gens; are, mitx. En tornari, tenen barra es fogoneus de dir que hu es tot. ¡Analós a fer es contes a n'aqueys terem-banes. ¿Emb-e qué quedam? El Sen Llendera vol jugar mil pessetes quantre cinc-centes a calsevol fogoneu, que li mostrará un document que justifica que *tot* es camí aont se clavaren ses barreres era i es de l'amo-n Francisco Niell. Sols una condició posa El Sen Llendera; i es, que ses messions, en lloc de servarlés en Xesch Guiemet, les servi se persona que vulgui El Sen Llendera, per evitar d'aquest modo qu'en Xesch los donás un destino *sui géneris*. ¡¡Ala fogoneus!! Ja veis que no es cosa de fer-hi dents ni barramenta d'ase de trenta anys.

10. — Es caporals fogoneus son uns santets

Are s'articletxo que publica s'in-Defensa bax es nom de «Incendiari» pretenen es fogoneus fermós entendre qu'en Juan Font es un *santo de guixo*. Tenc per mí qu'aquells defensadoret-xos de s'in-Defensa deuen voler fer

alarde de bons sentiments i voler fer entendre *cualque cosa* a n'ets esters que no conexen es panyo fogoneu. Pero vos assegur que no los valdrá Sant Pere.

Fets. — El senyor Jutge Instructor va processar a n'en Fornés, a n'Alós, a n'en Ferriol i a n'en Bergues a consecuencia d'una denuncia que quantre ells va formular en JUAN FONT senyalantls com autors d'haver calat foc a dues casetes seves i de volerné pegar a se casa aont viu en Font. Digué aquest a n'es Jutge qu'havia tenguda una confidencia manifestantli que se lata de petróleo que duya en Ferriol, era per calar foc a se casa d'en Font. Li digué també a n'es Jutge que l'endemá d'es foc s'omplí se casa de gent, i que aquesta gent senyalava a n'es processats com autors d'es fet. Desde Palma va telegrafiar en Font a n'es Jutge, autorisant es parte amb sa firma seva, i li digué que pocs dies abans d'es foc en Fornés (que té una agencia) havia rebuda una grossa remesa de petróleo (le duya per s'agencia, destinada a n'en Recó) i qu'aquell petróleo el destinaren es processats per calar foc a ses casetes.

Ses passes que va donar en Font relacionades en so Jurat no poreu dirlés per avuy perque no tenim s'autorizació corresponent. Les contarém es primer dia que poguem.

Es dissapte de Sant Juan tengué lloc es Judici, que durá dos dies. En Font, que durant es procés ell i únicament ell havia acusat a n'es pobrets processats, se va presentar a n'es judici refor-sat p'es seu aprenent de Cacique anomenat Francesch Crespi, i tant un com s'altre d'aqueis dos marxandos declararen lo sigüent: 1.^r Que consideraven culpables a n'es processats d'haver calat foc a ses casetes d'en Juan Font es vespre d'es día 20 de Janer de l'any 1909. — 2.ⁿ Que *tot es poble* (be n'abusen de *tot es poble*) senyalava a dits processats com a autors dels fets. — 3.^r Que se lata de petróleo (que duya en Ferriol a can Fornés per buidarla dins es de-posit de vendre petróleo a la menuda qu'estava buit com va comprovar en Crespi ab so sargent es vespre matex d'es foc) estava destinada a calar foc a can Font i que per haver agafat a n'en Ferriol ab sa lata no pogueren cometre ni consumir es fet. (A n'en Ferriol qu'el trobá se guardia civil en se lata quant le duya p'es camí més dret a

can Fornés sense estar gens destepada, no li trobaren ni mistos ni res absolutament amb-a que pogués destapar sa lata) — 4.^t Que sabien d'una manera certa (quina verdo'aga) i ben segura que a can Gibert se reunien es vespres ets inemics d'en Font i que a tals reunions tramaven complots (¿qu'ensumes?) per atentar contre en Font i sa seva familia, i que es caporal de dites reunions era en Tomeu Fornés. (¿Que tal?) 5.^t Que ets actes que se dugueren a terme es vespre d'es día 20 de Janer anavan dirigits p'en Fornés i que aquest era s'anima de dits actes. (No porien dir menos aquells santets ¿eh?).

¿Que trobau pellosos? Y es de s'in-Defensa mos diven qu'en Juan Font «ni siquiera volgué prendre part en sa causa». ¡¡¡¡¡...!!! ¿¿¿...??? ¿Que poria fer menos? mos diven també. — No poria fer menos, dic jo, si en Juan Font i en Xesch Guiemet empeltat de Font volien veure realizats es somnis daurats de rebentar perque sí a n'aquells quatre pobrets i desgraciats a altres tant families que no son de se camada fogoneva. ¿Es negre aquesta taca?

A n'el Sen Llendera ningú li treurá de se curalla que s'únic que poria calar foc a ses dues casetes era en Juan Font. ¿Per qué? Perque ses dues casetes eran ben seves i cap responsabilitat tenia per tirarlés a baix. Cadascú, de lo que es ben seu, pot ferré lo que li doni la gana. ¿Les va cremar ell a ses dues casetes? ¿Les va fer cremar per atribuir es fet llevonses a n'es pellosos? ¿Les va cremar un altre? ¿Foren pellosos? ¿Foren fogoneus?

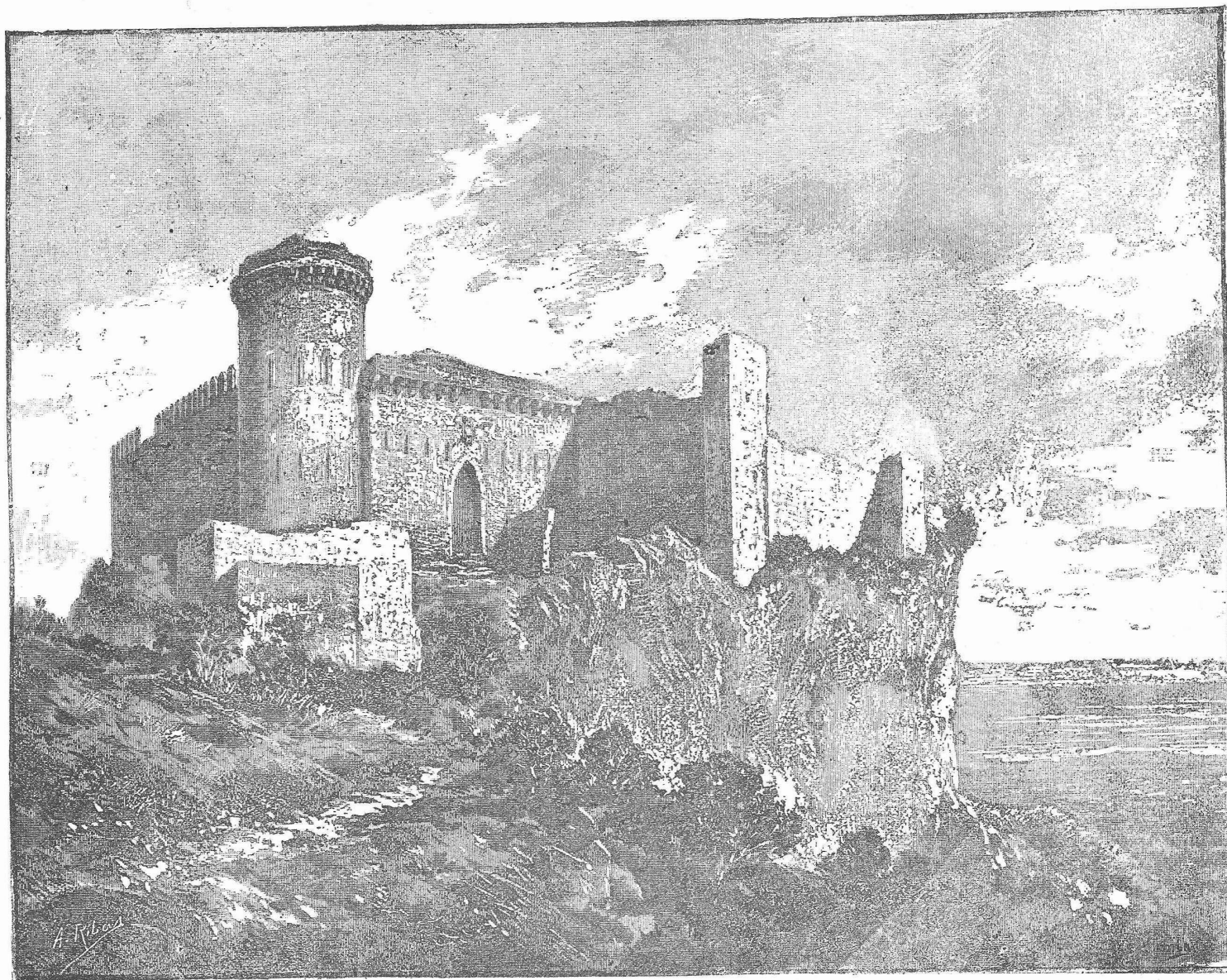
Jo no-n sé paraula. Lo únic que sé, lo qu'es ben cert i ben segú, lo que puc jurar devant Deu i tot lo mon perque hu vatx sentir, es que el senyor President d'es Jurat, persona digníssima, digué a n'es caporals pellosos demunt es portal de l'Audiencia que li cabia se satisfacció de dirlós que es Jurat que presidia moments abans, **per unanimidad** havia declarats inculpables a n'es processats, perque n'estaven **PLENAMENT CONVENSUTS** ets Jurats de qu'eren innocents aquells quatre pobrets. ¿Va esser per falta de prova que los absolgueren, escriguedoret-xos de s'in-Defensa? ¡¡Bona prova estau fets tots vol-tros!!!

El Sen Llendera

ANTIGUEDAT DE MALLORCA

CASTELL DEL SANTUERI (FELANITX)